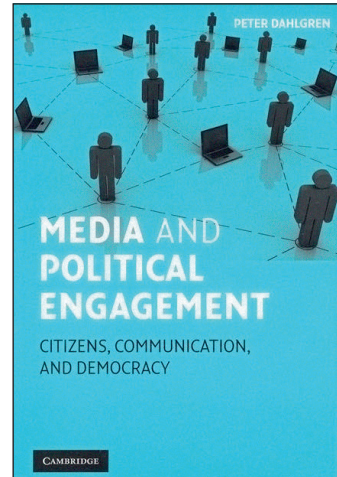

Eliminisanje središnjeg čoveka

Peter Dahlgren,
Media and Political Engagement
– *Citizens, Communication and Democracy*,
Cambridge University Press, 2009

Aleksandra Krstić¹
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

DOI:10.5937/comman1225149K

Peter Dalgren (Peter Dahlgren) profesor je na odseku za Medije i komunikacije Univerziteta Lund u Švedskoj. Autor je tekstova i knjiga, među kojima su najpoznatije *Televizija i javna sfera* (1995), *Mladi i novi mediji: učenje za demokratsku participaciju* (2007). Dalgren predaje i na Univerzitetu u Stokholmu i na Kvins koledžu u Njujorku.

Da li novinar, kao „središnji čovek“ (*middleman*), nestaje u eri brojnih kanala komunikacije koje koriste političke i ekonomske elite, nevladine i vladine organizacije, pa i sami građani? Kako se transformiše novinarska profesija u kontekstu razvoja onlajn komunikacije i kako to utiče na promenu pre svega pluralističke, deliberativne, kosmopolitske demokratije? Ovo su centralna pitanja oko kojih se gradi Dalgrenova knjiga *Media and Political Engagement*, u čijem se središtu ispituje odnos građana, komunikacije i demokratije i njihov međusobni uticaj u kontekstu razvoja digitalnih informacionih tehnologija. Ključna reč, u vezi sa kojom Dalgren daje i teorijski i praktičan uvid, jeste participacija, odnosno učešće građana u demokratskim procesima na osnovu njihove informisanosti putem mas-medija i onlajn komunikacije. Međutim, novine koje Dalgren ovde uvodi tiču se ispitivanja „sumraka“ novinarstva u doba globalizacije i digitalizacije, u kojem se sada iz perspektive političkog komuniciranja sagledava proces građanske participacije i kritički analizira stvarni

¹ Kontakt sa autorkom: aleksandra.krstic@fpn.bg.ac.rs.

uticaj političkih i ekonomskih elita na njihovu svest i sposobnost donošenja odluka ili učestvovanja u demokratiji putem onlajn komunikacije. Zbog toga se, pored termina „eliminisanje središnjeg čoveka“ (*eliminating the middleman*), u ovoj knjizi kao drugi ključni element može prepoznati i Dalgrenovo istraživanje „logike matrice“ (*logics of the matrix*), kojim on ispituje povezanost logike medija i logike političke komunikacije, tvrdeći da su

„u modernom svetu, mnoge institucije, uključujući religiju i sport, ali posebno politika, prilagodile svoje aktivnosti medijskoj logici i da su u tom procesu transformisale same sebe. A novi interaktivni mediji su uneli logiku medija u domen politike, gde komunikativni prostori i mobilnost korisnika stoje nasuprot relativno fiksiranom karakteru tradicionalne politike“ (Dahlgren, 2009: 53).

U ovome se zapravo nalazi suština Dalgrenovog zapažanja povezanosti medija i politike, posebno načina na koji su novi mediji izmenili i tradicionalne medije, i njihovu logiku, ali i način komunikacije demokratskih institucija prema građanima, i stvorili novu matricu, novi kalup komuniciranja.

Podeljena u osam poglavlja, ova Dalgrenova knjiga se kreće od teorije ka praksi: najpre daje najvažnije teorijske postavke autora i teoretičara koji se bave demokratijom kao društvenim i političkim procesom (Boggs, Beck, Young, Norris, itd), preko autora koji ispituju ulogu masovnih i novih medija u eri transformacije novinarske profesije (Castells, Meyer, McChesney, Giddens, Bauman, itd.). Ispitujući promene u političkom komuniciranju, posebno je interesantan ugao iz kojeg Dalgren kasnije izvodi svoje viđenje matrice u kojoj zajedno funkcionišu i mediji i politika. Naime, koncept logike medija, koji su 1991. godine razvili Altheide i Snow, pomaže u razumevanju načina na koji se različite forme predstavljanja povezuju sa specifičnim uslovima i kontekstima medijskog funkcionisanja, odnosno, jasno se odgovara na pitanje kako imperativi pojedinačnog medija utiču na ono što se predstavlja. Sledeći koncept medijske logike, koji je ipak ograničen samo na attribute tradicionalnih medija, Dalgren ispituje način na koji politički akteri koriste medijsku logiku interneta (uključujući i blogove, forume, posebne sajtove, itd.) i u tom pravcu menjaju i ulogu publike i njenog učešća u demokratskim procesima.

„Dobro novinarstvo mora na nekom nivou da nas uključi u svet koji nam predstavlja. Ipak, kao građani, imamo demokratsku odgovornost da se uključimo. Nekada mediji mogu da nas navedu ne samo da donesemo odluku, već i da učestvujemo, s obzirom na to da građani koriste internet u političke svrhe.“ (Dahlgren, 2009:81)

Na tragu građanske participacije i uloge medija u transformisanju demokratskog procesa, Dalgren ispituje nove forme deliberativne demokratije u čijem se središtu nalazi platforma za političku diskusiju i pitanje da li svi građani mogu podjednako da učestvuju u demokratskom procesu, ili to mogu samo oni koji imaju visoke komunikativne sposobnosti. Sledeći teoriju Elihu Katza, kao jednog od pionira medijskih istraživanja, i njegovih saradnika Kima i Wyatta, o neformalnom razgovoru kao suštini deliberativne demokratije, ovde se izvodi zaključak da je korišćenje medija blisko povezano sa učestalošću o razgovorima o politici u svakodnevnom životu. Dakle, korišćenje medija i razgovori o politici imaju pozitivne efekte na kvalitet razmišljanja građana, a samim tim i na njihovo donošenje odluka. „Više priče dovodi do razvijenijih mišljenja. Korišćenje medija i politička konverzacija su blisko povezani sa aktivnostima participacije“ (Dalgren, 2009: 95). U tom smislu, čitavo peto poglavlje posvećeno je ispitivanju civilne kulture i građanskoj participaciji, ne samo sa aspekta korišćenja medija, već i sa stanovišta formiranja identiteta i demokratskih vrednosti u svetu komuniciranja.

Dalgren istražuje i logiku televizije iz veoma zanimljivog ugla: građanska participacija se posmatra kao element globalnog kosmopolitizma i u tom smislu se preispituje uloga televizije na osnovu studije koju su sproveli Couldry, Livigstone i Markham 2007. godine, u kojoj se zaključuje da je za većinu građana teško da vide bilo kakvu praktičnu vezu između vesti i političke aktivnosti. „Oni ne mogu lako da prevedu novinarske informacije u svoja građanska znanja i prakse“ (Dalgren, 2009: 130). Tako se u ovoj knjizi politika dalje preispituje kao vrsta „ulaska u zabavu“ (*engaging entertainment*) a prakse koje to potkrepljuju tiču se oblika popularne kulture, pre svega diskusije kao kamena temeljca javne sfere i građanskog republikanizma. Diskusiju omogućuje i televizija, koja uprkos svojim ograničenjima, prema Dalgrenu, može da pomogne da se ode dalje od uskih definicija politike i dublje posmatra građanska kultura.

Poslednja dva poglavlja posvećena su istraživanju interneta i onlajn praksama koje dovode do promena u novinarskoj profesiji, ali i transformaciji demokratskog procesa. Internet nije posmatran isključivo sa tehnološkog aspekta, već pre svega društvenog i političkog. On je promenio i društveni razvoj i medijski prostor i uticao na „selidbu“ politike i političkih aktivnosti na mrežu. Dalgren primećuje da se pored tradicionalnih novinarskih organizacija koje su razvile svoje onlajn kanale, sada pojavljuju novi akteri na mreži koji se bore za publiku. On ih naziva „*nonpress content providers*“ i u njih ubraja ne samo pretraživače poput Yahoo, Google i MSN, već i specijalizovane komunikatore koji imaju

ciljnu grupu kojoj se namenski obraćaju, i alternativne medijske organizacije na mreži, kao i porast sajtova za građansko novinarstvo, itd. Analizirajući povećanje broja dostupnih kanala komunikacije i transformaciju onoga što se naziva profesionalnim novinarstvom, Dalgren uvodi novi pojam oko kojeg se zapravo gradi čitava knjiga, a to je eliminacija posrednika (*eliminating the middleman*):

„Građani su sve više sposobni da zaobiđu tradicionalne medije i da sami proizvode informacije za sebe, na taj način eliminišući središnjeg čoveka. Istorijska uloga pričanja priče u novinarstvu sada se dopunjuje velikim uplivom društveno relevantnih informacija između građana i organizacija van mejnstrim novinarstva“ (Dalgren, 2009: 173).

Autor ovde daje veoma konkretne primere, baveći se pre svega načinom na koji komuniciraju nevladine organizacije Evropske unije i sve veći broj kanala političkih institucija EU. Na primeru onlajn servisa Evropske unije Dalgren zapravo iskazuje suštinu onoga što povezuje medije i demokratiju, način na koji u toj matrici funkcionišu mediji, građani i politika: uprkos panevropskom komunikacionom prostoru, evropska javna sfera se filtrira kroz nacionalne medije, a demokratski deficit i nedovoljno učesće građana na izborima za Evropski parlament govore o tome da je, bez obzira na razvijene komunikacione aktivnosti, demokratski deficit Evropske unije problematičan i nedovoljno verodostojan za njene građane. Dalgren zaključuje da nije problem samo u nedostatku informacija o evropskim vrednostima i evropskog predstavljanja u medijima. Po njemu, problem je što se „Evropska unija jednostavno ne pojavljuje u društvenopolitičkoj imaginaciji većine građana“ (Dalgren, 2009: 183). Na kraju autor zaključuje da građani mogu aktivno da učestvuju u evropskoj demokratiji samo ukoliko u tom procesu prepoznaju lične interese i ukoliko imaju više znanja o tome kako politika utiče na njihov život. U tom smislu, mediji imaju ključnu ulogu, bilo da je reč o masovnim medijima, bilo da se radi o onlajn kanalima kojima komuniciraju institucije, ili, o kanalima društvenih pokreta koji su u novijoj političkoj istoriji pokazali moć transformacije građanskog aktivizma i uticaja novih medija na odnose između politike, građana i medija.